

Ispitivanje ikoničnosti onomatopeja u stripovima na različitim jezicima

U radu smo ispitivali i upoređivali reči koje vrše funkciju onomatopeja u stripovima na osam različitih jezika. Pretpostavljeno je da su sve reči ikonične u određenom stepenu i da će se stoga ponavljati u istom ili sličnom (fonetskom) obliku u svim jezicima. Rezultati su pokazali da je fonetski oblik onomatopejskih reči za odgovarajuće zvukove u različitim jezicima veoma sličan i da se ti oblici često podudaraju, međutim kao onomatopeje se javljaju i reči koje nisu ikonične, tj. ne "liče" na zvukove iz stvarnosti, ali su slične zato što su uglavnom preuzete iz engleskog jezika.

Uvod

Onomatopeje su univerzalno priznati izuzeci principa proizvoljnosti pri izboru označitelja za bilo koji pojam u jeziku. Proizvoljnost se javlja kada ne postoji zavisnost između simbola i prirode stvarnosti na koju se on odnosi (Crystal 1989: 397). Nasuprot tome, prirodna sličnost ili analogija između označitelja i označenog je ikoničnost ([icondef.html](#)).

Onomatopejske reči u jezicima koji se ne beleže karakterima su uglavnom primarno ikonične, tj. samo fonološki podražavaju ono na šta upućuju, za razliku od sekundarno ikoničnih onomatopeja koje i grafički i fonološki imitiraju zvukove iz stvarnosti (Lyons 1993: 101-9). Cilj ovog rada je da se na primeru stripova razmotri sličnost između onomatopejskih reči u različitim jezicima, pošto pretpostavljamo da će se zbog primarne ikoničnosti fonološki oblik ovih reči u određenoj meri podudarati.

Građa za rad prikupljena je iz stripova na srpskom (2 stripa), engleskom (3), francuskom (3), nemačkom (2), norveškom (4), španskom (2), italijanskom (3) i kineskom (3) jeziku. Obradena je 271 onomatopejska reč, od kojih je 221 ikonično, a 50 proizvoljno. Na srpskom jeziku nađeno je 50 primera, na engleskom 45, francuskom 41, nemačkom 8, norveškom 34, španskom 33, italijanskom 35 i na kineskom jeziku 25 primera.

*Jelena Gledić (1983),
Beograd, Aleksinačkih
rudara 28, učenica 3.
razreda Prve
beogradske gimnazije*

Reči koje su u stripovima upućivale na neki zvuk su razvrstane na one koje pokazuju određeni stepen ikoničnosti i one koje su proizvoljne. Pod ikoničnim onomatopejama smo podrazumevali sve reči koje nemaju nikakvo samostalno značenje, tj. imaju značenje samo uz ilustraciju odgovarajuće situacije. Sve ostale reči su smatrane proizvoljnim. Za ikonične reči je utvrđivano da li su iste ili slične u svim jezicima i da li samo fonološki podražavaju dati zvuk. Za proizvoljne reči je nađeno značenje fonetski sličnih ili istih reči u engleskom ili datom jeziku (Lyons 1993).

Kineske reči su u celom radu pisane u pin-jin-u, tj. "fonetskim pismom" sa odgovarajućim tonom. U odeljku o rezultatima se na nekim mestima naizgled ponavljaju reči, ali to su u stvari različiti karakteri sa istim izgovorom, što se pri ovakvom zapisu ne može videti.

Rezultati i diskusija

Ikonične reči

Ikonične reči su podeljene u tri grupe, po ugledu na vrste sekundarne onomatopeje (Lyons 1993), na označitelje zvuka:

- različitih mehaničkih pokreta
- ljudskih neartikulisanih reakcija
- oglašavanja životinja

1. Označitelji različitih mehaničkih pokreta

Označitelji različitih mehaničkih pokreta su podeljeni u pet kategorija po vrsti situacije u kojoj se koriste ili, preciznije, po načinu na koji je nastao zvuk koji imitiraju:

udarac ili pad – u ovu kategoriju su smeštene onomatopejske reči koje se pojavljuju u situacijama kada se dva tela dotiču (npr. pesnica i lice, kamen i zemlja, kašika i sto):

engleski: chlonk, doiiiiing, schkonk, bang, kerplonk, tchonk, paf, pif, pof, boing, clonk, crachung, plaff, kping, kching, thwok

španski: sclonk, klik, clonk, tchac, xplonk, paff, biff, schplock, boum, boof, bing, bonng, cling, clang, clong

francuski: plok, klunk, pouf, ping, bonk, schklonk, tchac, bloing, bang, scrounch, scrotch, paf, tchraaac, protch, schtonnk, chtronk, tchic, bromm

norveški: shskroom, phrash, bthoom, kratch, btham, bkaash, whoomp, wram, ploosh, twum, wup, bwam, wrash, kpow, k-chuk, thwooom, skra-koom, skroom, flam

italijanski: poof, wham, bap, bonk, boing, blat, bwangg, foom, gniff, brock, baff, zam, zot, zak

srpski: paf, flop, klang, bong, pif, pof, bloimm, tziing, tonk, thonk, paf, splaff, klonk, pok, klak, klang, bup, vuup, klong, traas, plop

kineski: wū, zhī, pā
nemački: zapp, zapa, boing, flap

eksplozija:

engleski: bradaboom, boom
norveški: bwboom
srpski: bum

jedenje – reči koje podražavaju zvuk žvakanja, mljackanja i krckanja hrane pod zubima:

engleski: yum, gloup, scrunch, ccrunch
francuski: scrontch, groupff

gutanje – reči koje označavaju zvuk uzimanja tečnosti ili davljenja:

engleski: gulp
norveški: glop, glou
španski: gurgle
srpski: bgllb, glug
francuski: gloup, glop

duvanje – reči koje podražavaju zvuk izbacivanja vazduha iz usta, tj. duvanje:

srpski: prrrffff
norveški: puffff

2. Označitelji ljudskih reakcija

Označitelji ljudskih reakcija su razvrstani u osam kategorija:

bolni uzvik:

engleski: yeooooow, yow, eeeek
srpski: ajauuuf, aaah, joj, uf, ah, aaaj
norveški: u-unhhh, ahhhh, aaagh, iiiiii, wahhh
španski: yiiiik, huy, ayyyy
italijanski: yikes, eeeek, ihhh
francuski: aaaah, kiiii
kineski: āi, ā, āi, ài, hai, hēi, yōu, yí, hēi, ǒ, ó, yù

radostan uzvik:

engleski: wheeee
srpski: juhu
francuski: aïe
kineski: á
španski: iiiiuuuju

smeh:

engleski: hahaha
kineski: hāhāhā
srpski: hehe
francuski: hoho, hihi
španski: jijiji, jojojo, jajaja

nemački: heehee
italijanski: hihih, hehehe, hohoho

plakanje:

engleski: bohoooo, whahh
srpski: buuuuuu
francuski: bhohouhou
španski: iguaaa

spavanje ili zevanje:

engleski: zzzzz, yaaaawn
srpski: zzzz, ahrrrrk
francuski: zzzz, aaah, rrrrooon
italijanski: szzz

oduševljenje i olakšanje – onomatopeje koje prate ove dve reakcije su, u ovoj građi, iste tako da su smeštene u jednu kategoriju:

italijanski: wow
španski: fuuiiuh
srpski: fiju
nemački: wow

ućutkivanje:

engleski: sh
francuski: chut
italijanski: pssss
španski: ssttt

nakašljavanje:

italijanski: ehm
španski: ejem
francuski: hemhem
kineski: hēng

3. Označitelji oglašavanja životinja

Označitelji oglašavanja životinja su podeljeni na one koje proizvodi pas (lajanje i režanje) i one koje proizvodi mačka (mjaukanje):

lavež:

engleski: bow, wow, wooah, woof
srpski: avav, raf
francuski: ouaf
italijanski: woof
španski: guau

režanje:

engleski: grrrr
srpski: grrrrraaaaorrr
francuski: grrroaaar

italijanski: gronk

mjaukanje:

srpski: mjau

italijanski: meow

Primećujemo da se reči ponavljaju u različitim jezicima, kao i da one fonološki podražavaju zvuk, dok grafički ne "liče" na njega. Takođe primećujemo da date reči nemaju nikakvo značenje osim u funkciji onomatopeja uz ilustraciju date situacije, te da su samim tim ikonične.

Proizvoljne reči

Proizvoljne reči koje se za istu situaciju ponavljaju kao onomatopeje na različitim jezicima su po fonetskom obliku slične rečima engleskog jezika koje odgovaraju situaciji, što se slaže sa našom pretpostavkom da se u stripovima teži da onomatopeje, kao i slike, budu razumljive što širem krugu ljudi bez obzira na njihov maternji jezik. Reči koje se javljaju kao onomatopeje samo u jednom jeziku su puni ili skraćeni oblici reči iz tog jezika.

Proizvoljne reči su prikazane redom uz naznaku koja pokazuje za koju situaciju i u kojim jezicima se javljaju kao onomatopeje u stripovima, kao i značenje koje samostalno imaju. Fonetska transkripcija je preuzeta iz rečnika.

- click, klik, klik – koristi se za zvuk pritiska na dugme u španiskom, norveškom, kineskom i srpskom (to click /klik/ upravljati nečim pritiskom na dugme – CIDE 1995: 244)
- tap, tak, tok – koristi se za kuckanje u italijanskom, španskom, engleskom, srpskom i norveškom (to tap /tæp/ blago udarati nešto više puta – CIDE 1995: 1490)
- clap, klap – koristi se za tapšanje u srpskom, nemačkom, engleskom i italijanskom (to clap /klæp/ pljeskati rukama – CIDE 1995: 236)
- criiii, tchrrriiik, kriiii i skreee koriste se u francuskom, norveškom i srpskom za škripanje (to screech /skri:t/ proizvesti dug, neprijatan zvuk; škripati – CIDE 1995: 1272)
- splash, splatch, pljas – koristi se za pljuskanje vode u engleskom, italijanskom, nemačkom, francuskom i srpskom (to splash /splæʃ/ izazvati pokretanje tečnosti kroz vazduh – CIDE 1995: 1394)
- sniff, snif – koristi se za šmrcaje u francuskom, engleskom, italijanskom, srpskom, španskom i norveškom (to sniff /snif/ uzeti vazduh kroz nos – CIDE 1995: 1365)
- sigh – koristi se za uzdah u italijanskom i engleskom (to sigh /saɪ/ dubok uzdah koji izražava umor, tugu ili neraspoloženje – CIDE 1995: 1335)

- soupir – takođe se koristi za uzdah, ali u francuskom (soupir /soo-peer/, nm. dubok uzdah – CFGD 1969: 335)
- woosh, whish, zoom, bzing, svuš, dzimmm, swooshh, zzzing, swish – koristi se za zamah, zalet ili brz prolazak nečega u francuskom, engleskom, srpskom, norveškom, španskom i italijanskom (to swing /swiŋ/ pomeriti nešto napred ili nazad, pogotovo iz fiksiiranog položaja – CIDE 1995: 1477; to swoosh /swʊʃ/ proizvesti zvuk brzo-prolazećeg vazduha – CIDE 1995: 1479)
- crack, thump, slap, slam, crush, crack, kick, smash, sok, fight, stab, hit, chop, smack (engleski glagoli koji označavaju različite udarce ili lomljenje) – koriste se za različite udarce u norveškom, engleskom, španskom, italijanskom, srpskom i francuskom

U italijanskom, srpskom i kineskom su pronađene onomatopejske reči za određene situacije koje se nisu ponavljale u stripovima na drugim jezicima, tako da se ne mogu porediti; ovo su takođe reči koje samostalno imaju značenje ili u engleskom jeziku, ili u tim jezicima:

- italijanski: knock – kucati, grumble – gundati, scratch – grebati, tickle – golicati, curse – psovati, hammer – zakucavati čekićem, bacio – ljubiti, rip – cepati, fold – savijati, cigola – škripati, print – štampati, flip – okretati papir, cry – plakati
- srpski: škrip – škripati, češ – češati, greb – grebati, šmrc – šmrcanje
- kineski: blitz – fotografisanje sa blicom, tū – odjednom (koristi se za nagle zvuke koji remete tišinu), sī – pocepati, cā – obrisati, pūtōng – pljusnuti, pēng – udariti (LPD 2001: 77, 204, 208, 241, 255)

Primećujemo da se i proizvoljne reči u određenoj meri podudaraju u različitim jezicima za iste situacije.

Zaključak

Na osnovu dobijenih rezultata može se zaključiti da su onomatopejske reči koje se koriste u stripovima u većini slučajeva ikonične, mada se javljaju i proizvoljne reči. Kod ikoničnih reči je utvrđena primarna ikoničnost, što se vidi iz toga što samo fonetski “zvuče” slično kao zvuk koji imitiraju. Kod kineskih karaktera se nije mogla utvrditi sekundarna ikoničnost, ali je primećeno da se kod svih karaktera javlja radikal za usta kōu (口), što ukazuje na vezu sa govorom, odnosno zvukom. Proizvoljne reči koje se za istu situaciju ponavljaju u različitim jezicima su po fonetskom obliku slične odgovarajućim rečima engleskog jezika, pretpostavljamo zbog težnje da onomatopeje u stripovima, kao i slike, budu razumljive što širem krugu ljudi bez obzira na njihov maternji jezik. Proizvoljne onomatopejske reči koje se javljaju samo u jednom jeziku su puni ili skraćeni oblici reči iz tog jezika.

Među onomatopejskim rečima različitih jezika koje se u stripovima javljaju za iste situacije, bilo ikoničnim, bilo proizvoljnim, možemo da utvrdimo izvesno podudaranje. Fonetski oblik ovih reči je, u ovoj građi, u gotovo svim slučajevima

za dva ili više jezika isti, bilo zbog njihove ikoničnosti, bilo zbog korišćenja engleskih reči.

Dakle, na osnovu dobijenih rezultata možemo da zaključimo da se onomatopejske reči za odgovarajuće situacije u stripovima na različitim jezicima podudaraju, osim u retkim slučajevima kada se koriste proizvoljne reči datog jezika. Ovo podudaranje se javlja češće zbog ikoničnosti onomatopeja, ali i zbog korišćenja reči sličnih po fonološkom obliku rečima engleskog, kao široko rasprostranjenog jezika.

Izvori

1. Stripovi na italijanskom jeziku

- Hart, J. 1973. *L'alfabeto preistoric di B. C.* Milano: Oscar Mondadori
Parker, B. et Hart, J. 1977. *Tutti gli uomini del mago WIZ.* Milano: Oscar Mondadori
Schulz, C. 1974. *E' domani Charlie Brown!*. Milano: Oscar Mondadori

2. Stripovi na španskom jeziku

- Gosciny/Uderzo. 1992. *Asterix el galo.* Barcelona: Grijalbo/Dargaud s.a.
Schulz, C. 1971. *Adelante, Charlie Brown.* New York: Holt, Rinehart and Winston

3. Stripovi na nemačkom jeziku

- Dietrich, N. 1999. *Da Schwammerl.* Wien: Mixer
Shaidreiter, H. 1999. *Wir Zeichnen: Cowboy & Indianer.* Wien: Mixer

4. Stripovi na norveškom jeziku

- Siegel/Shuster. 1988. *Supermann Møter de umenneskelige Menneskejegerne!*. Oslo: Semic
Siegel/Shuster. 1988. *Supermann og lynvingen.* Oslo: Semic
Siegel/Shuster. 1988. *Kjemo kommer tilbake!*. Oslo: Semic
Vister, J. 1982. *Morbius' siste kamp!*. Oslo: Semic

5. Stripovi na francuskom jeziku

- Gosciny/Uderzo. 1975. *La Grande Traversée.* Neuilly-Sur-Seine: Dargaud Éditeur
Gosciny/Uderzo. 1980. *Le Grand Fosse.* Neuilly-Sur-Seine: Dargaud Éditeur
Schulz, C. 1974. *PEANUTS Les Amours de Snoopy.* Paris: Hachette

6. Stripovi na engleskom jeziku

- Gosciny/Uderzo. 1965. *Asterix and Cleopatra.* Toronto: Hodder and Stoughton
Hergé. 1962. *Tintin in Tibet.* London: Methuen

Lee, S. 1997. *Captain America*. New York: Marvel Comics

7. Stripovi na srpskom jeziku

Gošini/Uderzo. 1972. *Velika opklada*. Novi Sad: NIŠRO Forum

Gošini/Uderzo. 1976. *Sve za umetnost*. Novi Sad: NIŠRO Forum

8. Stripovi na kineskom jeziku

Disney. 1986. *Mǐ lǎoshūguǎngàofēngbō*. Běijīng: Zhōngguówénliánchūbǎngōngsīchūbǎn

Disney. 1987. *Tánglǎoyaházhàijì*. Běijīng: Zhōngguówénliánchūbǎngōngsīchūbǎn

Disney. 1987. *Mǐ lǎoshukongzhōnglìxiǎnjì*. Běijīng: Zhōngguówénliánchūbǎngōngsīchūbǎn

9. Rečnici

CFGD. 1969. *Collins French Gem Dictionary*. London: Collins

CIDE. 1995. *Cambridge International Dictionary of English*. London: Cambridge University Press

LPD. 2001. *Langenscheidt's Pocket Dictionary – Chinese*. Berlin: Langenscheidt

Literatura

Crystal D. 1989. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. London: Cambridge University Press

icondef.html. www.es.unizh.ch/iconicity/icondef.html

Lyons J. 1993. *Semantics 1*. London: Cambridge University Press 101-109

Jelena Gledić

Iconicity of Onomatopoeia in Comic Strips Written in Different Languages

In this paper the iconicity of onomatopoeia in comic strips written in Serbian, English, French, German, Norwegian, Spanish, Italian and Chinese was explored. The objective was to find a phonological similarity between onomatopoeia for similar situations in different languages.

Words that have a meaning only when they are used as onomatopoeia with the appropriate picture were considered iconic, while other words were considered arbitrary.

It was found that words used as onomatopoeia in the comic strips explored were usually iconic, but that some were also arbitrary and that both iconic and arbitrary words had very similar forms in different languages. In the case of iconic words, the similarity is due to the primary iconicity of the onomatopoeia, but the arbitrary words are similar because words (phonologically) similar to English words were used in most cases. Certain situations occurred only once, in only one language, but even in those cases more than half the words used as onomatopoeia were English. The secondary iconicity of the Chinese characters could not be determined, except for the occurrence of the radical kǒu (口) in every character used as onomatopoeia, which might indicate a connection between the meaning of the character and speech/sound.

